

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ- ВИКЛАДАЧІВ З АКВАФІТНЕСУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Постановка проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти (затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002) зазначено, що в Україні «повинні забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також створюватися умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя» [4, с. 2]. Для виконання цих вимог необхідні висококваліфіковані фахівці, які здатні раціонально, виважено і творчо підходити до вирішення інноваційних завдань, є компетентними у своїй професійній діяльності, а також здатні до соціальної та фахової мобільності.

В умовах сучасного інформаційного суспільства стратегія вищої школи освіти полягає в тому, що теоретичні знання, уміння і навички, які здобуваються студентами в умовах вищого навчального закладу, є лише фундаментом професійної освіти. У процесі практичної діяльності після закінчення навчального закладу протягом усього професійного життя людини вони постійно розширюються, поглиблюються і оновлюються за рахунок підвищення професійного рівня і самоосвіти.

Традиційно завдання вищої школи полягало в тому, щоб дати фахівцям чітко визначену суму знань, закріплених практичною підготовкою, які згодом мають трансформуватись у систему професійних знань, умінь, навичок. Такий підхід не дозволяв забезпечити належний рівень інтелектуального розвитку особистості, підготувати майбутнього фахівця до самостійної пізнавальної діяльності впродовж життя, розвинути здатність швидко орієнтуватись і професійно грамотно діяти при зміні ситуації.

Нині для підготовки фахівця важливим є не стільки обсяг інформації, скільки формування у нього вміння самостійно її знаходити, аналізувати, вибирати, структурувати, використовувати для вирішення проблем, які виникають у професійній діяльності. Практично повсюдно підкреслюється актуальність завдання навчити студентів учитися.

Аналіз попередніх досліджень. XXI століття характеризується як інформаційне суспільство, в якому якість підготовки фахівців є головним показником конкурентоспроможності вищого навчального закладу (ВНЗ). Одним із головних завдань вищої школи, поряд із формуванням гармонійно розвиненої особистості, постає завдання формування професійно компетентного фахівця, що має низку певних чинників, котрих необхідно досягти [7].

Значний внесок у розвиток понятійного апарату компетентнісного підходу в професійній освіті зробили дослідження В. Байденко, Ю. Зеєра, Н. Бібік, І. Зимньої, Л.Коваль, А. Маркової, О. Локшиної, Л. Мітіної, Ю. Татура, О. Пометун, А. Хуторського, С. Трубачової, О. Овчарук та ін.

Складовими поняття «компетентність», на думку вчених, є знання, уміння, навички, досвід, але професійну компетентність визначають, як здатність фахівця виконувати свої професійні обов'язки через набуті знання, вміння, навички та досвід.

Нині ще відсутнє однозначне визначення понять «компетентність», «професійна компетентність». Наприклад, у зарубіжній літературі під компетентністю розуміють «поглиблене знання», «стан адекватного виконання завдання», «здатність до виконання певної діяльності» і т.п., що не відображає змісту цього поняття повною мірою. У російській педагогічній науці професійну компетентність визначають як певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально; як володіння людиною здатністю й умінням виконувати певні трудові функції (А. Маркова) [2]; як наявність спеціальної освіти, широкої загальної та спеціальної ерудиції, постійне підвищення своєї науково-професійної підготовки;

як професійну підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності (К. Абульханова) [6]; як потенційну готовність розв'язувати завдання зі знанням справи. Показниками професійної компетентності є: загальна сукупність об'єктивно необхідних знань умінь і навичок; уміння правильно розпорядитися ними в процесі виконання своїх функцій; знання можливих наслідків певних дій; практичний досвід; результат праці людини; гнучкість методу, критичність мислення; а також професійні позиції, індивідуально-психологічні якості й акмеологічні інваріанти.

В Україні під компетентністю в навчанні науковці розуміють коло питань, в яких людина добре розуміється, тобто їх набуває молода людина не лише під час вивчення предмета, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо. Спільним для всіх є розуміння компетентності в навчанні як набутої характеристики особистості, що сприяє успішному входженню молодої людини в життя сучасного суспільства. Окрім того, компетентність у навчанні розглядається як інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері.

Дослідження вчених стосуються проблеми формування професійної компетенції взагалі, але недостатньо аналізуються питання формування професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів з аквафітнесу тощо.

Метою статті є визначення характеристики професійної компетентності, вивчення умов формування професійної компетентності майбутнього тренера-викладача з аквафітнесу як педагогічної проблеми.

Виклад основного матеріалу. У даний час особливо помітне посилення інтересу широкого кола людей до занять різними видами масового спорту і рухової активності для відпочинку і відновлення сил, для забезпечення гарної спортивної форми та стану здоров'я. Цьому значною мірою сприяли публікації, відеопродукція і велика кількість клубів здоров'я, основною метою яких є залучення людей до оздоровчих тренувань.

Серед них особливе місце посів аквафітнес – складний і емоційно привабливий вид фізичної активності у воді з високим аеробним навантаженням.

Застосування аквафітнесу як засобу фізичного виховання не тільки дозволяє підвищити рівень фізичної підготовленості функціональних можливостей організму тих, хто займається, але і приносять їм величезне задоволення.

Специфіка аквафітнесу висуває низку вимог до професійної підготовленості тренера, оскільки в ньому використовуються специфічні засоби і методи тренування і релаксації.

Робота тренера-викладача з аквафітнесу вимагає наявності спеціальних теоретичних і методичних знань. Тренер має володіти технікою виконання загальних вправ, методикою навчання цим вправам, уміти організовувати, контролювати й оцінювати тренувальний процес.

Об'єктивна необхідність підвищення ефективності занять аквафітнесом для оздоровлення і фізичного вдосконалення різних категорій населення країни з одного боку, недостатній рівень професійної компетентності тренерів, покликаних вирішувати ці завдання, з іншого, зумовлюють практичну і соціальну актуальність проблеми дослідження.

Проблема формування в психології та педагогіці залишається актуальною. У даній статті формування використовується нами як перетворювальна якісна зміна.

У загальнонауковому розумінні категорія «формування» визначається як якісна зміна об'єктів, появи нових форм буття, існування різних систем, поєднане з перетворенням їх внутрішніх і зовнішніх зв'язків.

Ми будемо розглядати формування професійної компетентності, використовуючи її основні складові компоненти (мотиваційний, когнітивний, комунікативний, рефлексивний), і через їх формування представимо загальний процес.

Найважливішою вимогою до випускника ВНЗ є забезпечення його професійної компетентності.

У традиційному розумінні це визначається накопиченням загальнопрофесійних і спеціальних знань, а також практичних навичок і умінь майбутніх тренерів – викладачів з аквафітнесу.

Враховуючи, що робота в умовах потреб особистості, які динамічно розвиваються, ринку праці, сфер економіки, суспільства, держави має бути інноваційною, традиційне тлумачення компетенції докорінно змінюється.

Поняття «компетентність» (від лат. *competens* – відповідний, належний) у редакції С. Гончаренка [5, с. 149] тлумачиться як сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію. Вітчизняні дослідники [1, с. 61] трактують професійну компетентність як комплексну інтегральну характеристику особистості, яка розглядається як вміння в потрібний момент актуалізувати нагромаджені знання й уміння і використовувати їх у процесі реалізації професійних функцій.

Компетентність виявляється, формується і розвивається в діяльності. Вона визнана найважливішою умовою успішної професійної діяльності особистості та показником її можливостей. Н. Кузьміна стверджує: «Професійна компетентність характеризується наявністю у фахівця знань, умінь і навичок, що дозволяють йому здійснювати свою діяльність на рівні сучасних вимог науки і техніки. Оскільки, будь-яка діяльність є вирішенням незліченної низки завдань, професіоналізм у ній виявляється насамперед в умінні бачити завдання, їх формулювати, застосовувати методологію й методи спеціальних наук для встановлення діагнозу й прогнозу у вирішенні завдань, оцінювати й обирати методи, найбільш доцільні для їх вирішення» [3, с. 86].

Професійна компетентність тренерів викладачів з аквафітнесу – це сформоване ядро знань, навичок і умінь фундаментального і спеціального («профільного») характеру плюс сформоване творче мислення. Таке трактування професійної компетентності зумовило внесення змін у зміст і технології освітнього процесу.

Формування професійного потенціалу майбутнього тренера-викладача з аквафітнесу вимагає зміни структури та змісту освітніх програм, використання (в числі інших) нових педагогічних методів і технологій, а також нових критеріїв оцінки вступників на навчання та учнів.

Виходячи зі структури необхідних якостей тренера викладача з аквафітнесу, його мислення спирається на високорозвинену уяву і являє собою сукупність логічного, наочного, творчого, теоретичного і просторового мислення, тобто по суті є системним. Відповідно до принципів інтегративності, мобільності, акумуляції, технологічності, варіантності здійснюється відбір змісту освіти в рамках інтегративної системи формування професійної компетентності.

У процесі розробки експериментальних освітніх програм формування професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів з аквафітнесу необхідно передбачати інноваційні технології, що дозволяють не тільки здобувати знання, а й розвивати професійне мислення.

Для формування професійної компетентності тренерів-викладачів з аквафітнесу у ВНЗ найраціональніше використовувати інтегровані освітні програми, коли фахівці готуються відповідно до вимог сучасності.

Становлення кожного компонента, що входить до структури професійної компетентності, пов'язане з формуванням його характеристик і властивостей як частини цілісної системи. Кожен компонент має своє змістовне наповнення.

Мотиваційний компонент включає мотиви, цілі, потреби в професійних знаннях, самовихованні, саморозвитку, ціннісні установки актуалізації в професійній діяльності, стимулює творчий прояв фахівця. Він передбачає наявність інтересу до майбутньої професійної діяльності, який характеризує потребу особистості в знаннях, в оволодінні ефективними способами організації професійної діяльності та взаємодії з окремими особистостями чи установами.

Когнітивний компонент являє собою сукупність науково-теоретичних знань про професійну діяльність взагалі і про роль її змістовних характеристик зокрема. Рівень розвитку когнітивного компонента професійної компетентності тренера-викладача з аквафітнесу визначається повнотою, глибиною, системністю знань у галузі професійного спілкування.

Роль когнітивного компонента у професійній компетентності майбутнього тренера-викладача з аквафітнесу дозволяє в процесі професійної діяльності вибудовувати алгоритм його розвитку: напрям студентів на усвідомлення мети роботи в галузі професійної діяльності; усвідомлення ступеня своєї професійної підготовленості; усвідомлення власних ресурсів для досягнення рівня професійної компетентності у своїй галузі; уміння оцінювати значимість результатів роботи.

Реалізуючи когнітивний компонент професійної компетентності, тренер-викладач з аквафітнесу з окремих одиничних ситуативних образів формує поняття про сутність роботи. Когнітивний компонент професійної компетентності передбачає безперервний рух фахівця від одного знання до іншого, більш повному засвоєнню суті роботи, її поглиблення і розширення.

Високий рівень сформованості когнітивного компонента професійної компетентності дозволяє спеціалісту визначити позицію до свого професійного шляху, знайти сенс в ньому, гармонійно реалізувати себе в різних сферах діяльності; зрозуміти соціально-моральні вимоги і норми, які пред'являються до людини.

Комунікативний компонент проявляється в умінні встановлювати міжособистісні зв'язки, узгоджувати свої дії з діями колег, вибирати оптимальний стиль спілкування з оточуючими в різних ситуаціях, оволодівати засобами вербального і невербального спілкування.

Комунікативні здібності виявляються у співпраці та колективній професійній діяльності. До комунікативних здібностей належать: здатність розуміти взаємини людей, адекватно сприймати ситуацію спілкування, використовувати досвід інших; здатність розуміти партнерів по спілкуванню, їх мотиви і цілі; здатність до співробітництва; здатність знати і розуміти самого себе, свої власні мотиви і можливості в сфері професійної діяльності і спілкування, здатність відстоювати свою точку зору; здатність прогнозувати міжособистісні події, знати основні прийоми спілкування; здатність уникати конфліктів у спілкуванні.

Професійна діяльність майбутніх тренерів-викладачів з аквафітнесу припускає включення в комунікативний компонент наступних умінь: уміння спілкуватися у процесі безперервного виконання (демонстрації) вправ, специфічність налагодження контактів фахівця з клієнтами в процесі занять з аквафітнесу і необхідності навчання характерним для даної діяльності прийомам вербального та невербального спілкування. Відзначимо, що в поле діяльності тренерів-викладачів з аквафітнесу комунікативний компонент включає також уміння консультувати, участь у створенні проектів з упровадження новітніх комплексів тренувань тощо.

У структурі професійної компетентності є важливим виділення такого компонента, який визначав би рівень розвитку самооцінки, розуміння власної значимості в колективі, відповідальності за результати своєї діяльності, пізнання себе і самореалізації в професійному спілкуванні. Таким компонентом є рефлексивний.

Рефлексивний компонент проявляється в умінні свідомо контролювати результати своєї діяльності та рівень власного розвитку, особистісних досягнень: сформованість таких важливих якостей і властивостей, як креативність, ініціативність, впевненість в собі, схильність до самоаналізу, здатність до імпровізації, передбачення, рефлексування і прогнозування результатів своєї діяльності і відносин, творчій уяві, а також професійно-значущих знань, умінь, навичок.

Розуміючи професійну компетентність як особистісне новоутворення, яке обумовлює ефективність саморозвитку, ми з необхідністю підходимо до виділення вимірювання даного явища.

Вимірювання професійної компетентності може здійснюватися виміром особистісної якості та якості діяльності, направленої на саморозвиток, тобто за допомогою експертних

оцінок і самооцінок, тестування, анкетування, інтерпретації результатів етапів формування професійної компетентності.

Визначаючи критерії сформованості професійної компетентності, керуються її сутнісними характеристиками та положеннями критеріального підходу.

Критерієм прийнято називати ознаку, на підставі якої проводиться оцінка, визначення або класифікація чого-небудь. Критерії задають розмірність розгляду того чи іншого явища, процесу. Водночас, щоб зафіксувати за виділеною умовою певний стан або рівень розвитку досліджуваного явища або процесу, необхідні показники – характеристики, які знаходяться в рамках окресленої критерієм розмірності і дозволяють судити про зміни, що відбуваються. Іншими словами, показники фіксують стан або рівень розвитку досліджуваної реальності за виділеним критерієм. Ці критерії оцінки сформованості професійної компетентності служать вихідним моментом для визначення рівнів розвитку даної якості у студентів. Критерії розвитку професійної компетентності, а також різний ступінь сформованості компонентів даної властивості особистості дозволяють визначити рівні розвитку зазначених компонентів, які умовно позначаються як інтуїтивний (низький), нормативний (середній), активний (високий), креативний (вищий).

Під розвитком розуміється стійка послідовність змін якісних станів систем, пов'язана з переходом до нового рівня цілісності зі збереженням їх еволюційних можливостей. Саме ці якісні зміни в розвитку й обумовлюють існування рівнів, кожен з яких має свої власні елементи.

Поняття «рівень» відображає діалектичний характер процесу розвитку, що дозволяє пізнати предмет у всьому різноманітті його властивостей, зв'язків і відносин, і вживається для відображення послідовності традицій, де багато хто з наступних є менш великі шаблі підвищення організації в порівнянні з одним або кількома попередніми ступенями.

Таким чином, досліджуючи та аналізуючи вищевикладені питання, робимо **висновки**, що формування професійної компетентності майбутнього тренера-викладача з аквафітнесу потребує постійного вивчення новітніх теоретичних знань і використання практичних напрацювань, а також удосконалення форм викладання для підвищення професійної майстерності майбутніх фахівців з аквафітнесу.

Література:

1. Луценко Л. И. Компетентностная модель повышения квалификации директора школы / Л. И. Луценко // Педагогика. - 2005. - № 3. - С. 61
2. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / Маркова А.К. // Советская педагогика. - 1990. - №8 - С. 82-88.
3. Методы системного педагогического исследования / [под ред. Н. В. Кузьминой]. - Л. : ЛГУ, 1980. - 172с.
4. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс] / Затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року, № 347/2002. – Режим доступу до нормативно-правової бази МОН : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>
5. Професійна освіта. Словник : навч. посібник / [уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н.Г. Ничкало]. - К., 2000. - 380 с.
6. Психология и педагогика : учебное пособие / под ред. К.А. Абульхановой, Н.В. Васиной, Л.Г. Лаптева, А.Сластенина. - М. : Совершенство, 1998. - 320 с.
7. Шестопалюк О.В. Формування професійної компетентності викладача ВНЗ // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб.наук.праць. – Київ-Вінниця, 2011 – С.3-4.

У статті розглянуто поняття «компетентність», «професійна компетентність». Визначено характеристики професійної компетентності, вивчено умови формування професійної компетентності майбутнього тренера-викладача з аквафітнесу як педагогічної проблеми.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, тренер-викладач з аквафітнесу.

В статье рассмотрено понятие «компетентность», «профессиональная компетентность». Определены характеристики профессиональной компетентности, изучены условия формирования профессиональной компетентности будущего тренера-преподавателя по аквафитнесу как педагогической проблемы.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, тренер-преподаватель аквафитнеса.

The article deals with the notions of «competence» and «professional competence». The characteristics of the professional competence are defined; conditions of professional competence formation of the perspective aqua fitness coach and teacher as a pedagogical problem are studied.

Keywords: competence, professional competence, aqua fitness coach and teacher.

УДК 378:09-054.6-057.87

І.А. Сладких
м. Харків, Україна

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ГРУП ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ДО НАВЧАННЯ У ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Постановка проблеми. Одним із фундаментальних завдань педагогіки вищої школи є формування сучасного образу майбутнього фахівця іноземного походження, особистісні властивості та риси якого мають бути у постійному динамічному відношенні до відповідних соціальних і виробничих потреб. Формування готовності студентів-іноземців груп довузівської підготовки (СІГДП) до подальшого навчання у вищих технічних навчальних закладах (ВТНЗ) – це процес послідовного й закономірного впливу на виникнення, розвиток і функціонування якісних професійних рис особистості, які відповідають встановленим кваліфікаційним вимогам до певної обраної спеціальності, росту вимог і прагнень до професійного самоствердження та професійної мобільності. Процес формування готовності СІГДП до навчання у ВТНЗ – це сукупність багатьох зовнішніх і внутрішніх взаємопов'язаних факторів, які прямо або опосередковано впливають на досягнення наступного рівня готовності СІГДП до навчання у ВТНЗ. Однак готовність студентів-іноземців до навчання – це не тільки набір академічних знань. Найважливішими якостями майбутнього іноземного студента ВТНЗ та майбутнього фахівця мають бути професіоналізм, широка ерудиція, висока культура і моральність. Передусім це вимагає від викладачів факультетів довузівської підготовки зосередження зусиль на проблемі мовної та фахової підготовки студентів-іноземців з метою формування в них культурної, соціально-психологічної, професійної та комунікативної компетенції, мотивації до навчання та науково-дослідницької діяльності.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Питання готовності до навчання та готовності до професійної діяльності розглядаються в сучасних наукових дослідженнях, переважно в галузі педагогіки, теорії та методології вищої професійної освіти. Аналізу дефініцій «готовність», «підготовленість», «професійна діяльність» присвячені роботи О.Абдуліної, А.Асмолова, В. Андрєєва, В. Андрущенко, І. Беха, С. Гончаренка, Г. Костюка, І. Зязюна, С. Максименко, Н. Ничкало, Г. Троцько, О. Ігнатюк, С. Сисоевої та інших. Існуючі наукові розробки з питань готовності до навчання та її формування у педагогіці залишають однак **невирішеними деякі питання**. Серед них: недостатня теоретична і практична розробленість проблеми готовності студентів-іноземців груп довузівської підготовки до навчання у вищих технічних навчальних закладах за технічними спеціальностями та моделі її формування.

Мета статті – на основі аналізу досліджень науковців і попередніх публікацій обґрунтувати вибір структурно-функціонального типу моделі формування готовності СІГДП до навчання у ВТНЗ та визначити її компоненти.